

Subway Chokehold

Shiur# 423 | June 16th 2023

Riddles of the Week

#1

שׁו״ע או״ח סימן שלט סעיף ד

אין דנין: הגה - ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין; ואם יברח, אין עלינו כלום (ב"י סוף סימן רס"ג בשם שבולי הלקט). ולא מקדשין:

#2

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טו עמוד א

תניא א"ר אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע מנלן ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבריו על אחת כמה וכמה.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יט עמוד א

אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן.

#3

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לד עמוד ב

יהושע כבר בקש משה עליו רחמים שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לג עמוד ב

ואמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה ד

בן נח שהרג נפש אפילו עובר במעי אמו נהרג עליו, וכן אם הרג טריפה או שכפתו ונתנו לפני הארי או שהניחו ברעב עד שמת, הואיל והמית מכל מקום נהרג, וכן אם הרג רודף שיכול להצילו באחד מאיבריו נהרג עליו, מה שאין כן בישראל. השגת הראב"ד וכן אם הרג רודף וכו'. א"א קשיא ליה אבנר, עכ"ל.

משנה למלך הלכות חובל ומזיק פרק ח הלכה י

רל"ח כתב או אפשר שאין הנרדף הבא להציל את עצמו בנפשו של רודף צריך להתרות ברודף לפי שהוא בהול על נפשו להציל עצמו לולא חייבוהו להתרות כו'. וכתוב שם מכ"י של הרב המחבר ז"ל וכיוצא בזה כתבו ז"ל דהא דאמר דאם יכולין להציל באחד מאיבריו של רודף שאין הורגין אותו שדין זה לא נאמר אל אלא באיש אחר הבא להציל אבל הנרדף אינו מדקדק בזה ועיין בכנה"ג בחדושו על הרא"ם פ' וישלח ע"כ):

מנחת חינוך מצוה רצו אות לג

ואני מסופק אם רשאים להרוג הרודף אחר ספק נפש, כגון אסופי שנמצא והוא מחצה על מחצה דודאי ההורג אינו נהרג עליו, אם רשאים אנחנו להרוג הרודף אחריו להרגו. ונראה לי פשוט דמבואר ביומא פ"ה ע"א דרבי ישמעאל יליף דפקוח נפש דוחה שבת מבא במחתרת, ומה זה שספק על ממון בא ספק על נפשות ורציחה גורמת לשכינה שתסתלק מישראל ניתן להצילו בנפשו קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת, א"כ רואים אנו דאפילו ספק רודף מותר להורגו א"כ הכא נמי. ואף דלמסקנא דחי לה דשאני מחתרת דחזקה וכו' ואשכחן ודאי ספק מנלן, א"כ נראה דהתירה התורה להרגו דוקא בודאי. זה אינו, דבאמת מכאן לא מוכח ספק, אבל לפי המסקנא דשמואל יליף מוחי בהם דאף ספק פקוח נפש דוחה שבת, א"כ כיון דחזינן אף דשפיכות דמים אינו נדחה אף מפני ודאי פקוח נפש, מ"מ ברודף דניתן להצילו מפני פקוח נפש חזינן דהתירה התורה שפיכות דמים מפני פקוח נפש היכא דהוי פושע כגון רודף, וא"כ רציחה כזו התירה התורה מפני פקוח נפש כמו שאר עבירות, ואם כן אפילו ספק פקוח נפש כיון דהוא פושע גילתה התורה דשפיכות דמים כי האי נדחית, א"כ שוב אין חילוק בין ודאי פקוח נפש בין ספק פקוח נפש, ובהא לא פליג על רבי ישמעאל דלרבי ישמעאל ספק פקוח נפש דוחה רציחה גבי רודף הוא הדין לדידן, אך מקרא דרבי ישמעאל לא מוכח ספק ומוכח מקרא דוחי בהם, וכיון דחזינן דהתורה התירה רציחה כזו מפני פקוח נפש הויא לה כשאר מצוות, וא"כ נדחית נמי רציחה כי האי מפני פקוח נפש הנ"ל כשאר מצוות, ואפילו מפני ספק פקוח נפש, כן נראה לי בעזהשי"ת.

ולפי זה אף ברוב גוים כיון דמפקחין עליו את הגל דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב [יומא פ"ד ע"ב], א"כ הרודף אחריו ניתן להצילו בנפשו, כיון דחזינן דעבירה דרציחה נדחית גבי רודף מפני פקוח נפש הויא לה

כשאר עבירות דנדחין מפני פקוח נפש דנדחין אפילו במקום רוב, כי אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, א"כ אפילו במקום רוב ניתן להצילו בנפשו. וכל זה נראה דוקא ברודף אחר חבירו להרגו, כיון דהוא כמו שאר עבירות הדר הוי ליה בכלל וחי בהם אפילו בספק ובמקום רוב, אבל ברודף אחר ספק ערוה, דהתירה התורה ומצוה איכא להרוג הרודף זה אינו מחמת פקוח נפש רק גזירת הכתוב גבי עריות, אם כן דוקא בודאי ערוה אבל בספק ערוה בודאי אסור להרגו כי ספק נפשות להקל, וזה אינו בכלל פקוח נפש להצלת נפשות רק גזירת מלך הוא, א"כ הרודף אחר ספק ערוה בודאי ספיקא לחומרא ואסור להרוג אותו, והוא חילוק פשוט למבין. ולפי מה שכתבתי, כיון דהתורה התירה דמו של רודף מפני פקוח נפש א"כ הדר הוי ליה בכלל וחי בהם אפילו על ספק פקוח נפש, למה לי היקשא דהוקש לנערה המאורסה דניתן להצילו בנפשו, ועי"ש בתוס' סנהדרין ע"ג א ד"ה אף, שהקשו הא מוכח ממחתרת, ותירצו דמשם הוה אמינא רשות והיקשא איצטריך דהוי מצוה. ולפי מה שכתבתי כיון דהתורה התירה א"כ הוי ליה בכלל וחי בהם א"כ ממילא הוי ליה מצוה, זה אינו, דגם מוחי בהם כיון דהתורה התירה לעבור על המצוה מפני פקוח נפש, ממילא כיון דהוי היתר א"כ ממילא הוי מצוה להציל נפש מישראל מלא תעמוד וגו', א"כ גם דברי התוס' צ"ע למה לי היקשא כיון דהתורה התירה דמו של רודף מפני פקוח נפש ממילא מחוייב והויא לה מצוה, עיין ר"מ פ"א מרוצח הט"ו שעובר על כמה לאוין, עי"ש, על כרחך צריך לומר דרציחה חמורה ולא הוי ידעינן דהוי מצוה, א"כ מוחי בהם ג"כ לא הוי ידעינן אם הוא מצוה על כן צריך היקשא, וצ"ע כעת:

שעורי ר' שמואל מסכת פסחים דף ב עמוד ב

(יב) אולם במנ"ח במצוה רצ"ו ובמצוה ת"ר ראיתי דנקט שלא כדברינו, דכתב לחדש דהרודף אחר אסופי שהוא ספק ישראל ספק עכו"ם ניתן להצילו בנפשו, [והגם דבישראל שרודף אחר עכו"ם ליכא דינא דניתן להצילו בנפשו], דהא ר' ישמעאל קאמר דאפילו ספק על ממון בא ספק על נפשות בא נדחית רציחתו בפני הפיקו"נ של הנרדף, והגמ' דחי לה רק כדרבא דאמר דאיכא חזקה ואשכחן ודאי פיקו"נ דדחי ספק מנלן, אבל לבתר דילפינן מוחי בהם ולא שימות בהם דספק פיקו"נ נמי דוחה אזי גם ברודף אפילו היכא דהוי ספק יהא ניתן להצילו בנפשו, דכיון שהוא רודף ליכא את המאי חזית, ולבתר דילפינן כבר דספק פיקו"נ נמי דוחה, אתי הספק פיקו"נ דהנרדף ודחי את הרציחה של הרודף. וכתב עוד דאפילו ברודף אחר אסופי היכא דאיכא רוב עכו"ם הכי הוי דינא, דבפיקו"נ לא אזלינן בתר רוב והפיקו"נ של המיעוט נמי דוחה.

ויש לדון בדבריו מכמה צדדים, חדא דלפי מש"נ ליכא ראייה מהתם, דדוקא לפי ההו"א דקאמר ר"י דכל בא במחתרת הוי ספק מוכח מהתורה דגם ספק מהני שלא יהא את המאי חזית, אבל למסקנא דהוי ודאי אין כלל ראייה היכא דהוי ספק, די"ל דרק הא דבא על נפשות מהני שלא יהא את המאי חזית ולא עצם הביאה במחתרת. ואפילו אי נימא דגם למסקנא עצם הביאה במחתרת מהני שלא יהא את המאי חזית ודלא כמש"נ, מ"מ זהו מדיני וחיובי גניבה של בא במחתרת דהביאה במחתרת מוריד את המאי חזית ואין זה משום דהוי ספק רודף, וא"כ דוקא ביאה במחתרת מוריד את המאי חזית אבל שאר ספק רודף אינו כן. ועוד דאפילו אם

נדמה ספק רודף לספק בא במחתרת, מ"מ התם הרי הוא רודף אחר ישראל ורק דמספק"ל בכונתו אם על ממון בא או על נפשות בא, ובזה הוא דהוי דינא דעצם הרדיפה שהיא גורמת את הספק מהני שלא יהא את המאי חזית, אבל בגוונא דהמנ"ח הרי מספק"ל אם הוא בכלל רודף אחר ישראל, ומאי ראייה דגם בזה הדין כן, ומכל הלין טעמי צע"ג בדברי המנ"ח וכמעט ברור דלא כדבריו.

אמנם למאי דנקט המנ"ח דברודף אחר ספק ישראל אזי מה דהוא עצמו גורם את הספק ע"י הרדיפה מהני דליכא דינא דמאי חזית בתורת ודאי, וממילא דחי הדין פיקו"נ את האיסור רציחה, א"כ היכא דיהא לנו ספק אם על ממון בא או על נפשות בא יהיה גם הדין דניתן להצילו בנפשו. [ורק אפשר דבא במחתרת גרע כיון דהוי דין נידון ע"ש סופו, ודין נידון ע"ש סופו הוא רק בבא על נפשות ודאי, אבל בספק שמא על ממון בא ליכא דינא דנידון ע"ש סופו, וא"כ לא יהא לו הכא דין רודף, אכן מהמנ"ח מבואר דגם הכא הדין כן, דהא המנ"ח אייתי מהא דר"י דס"ל דהוי ספק והגמ' דחי רק דספק מנלן אבל למסקנא דידיעין ספק ס"ל נמי כר"י, ומבואר מהמנ"ח דגם הכא הדין כן]. והתוספתא דסנהדרין הנ"ל יפרש המנ"ח דמיירי באב על הבן דהיכא דאיכא ספק אמרינן דודאי לאו אנפשות קאתי, או דיגרוס בתוספתא דניתן להצילו, ועכ"פ עיקר דברי המנ"ח צ"ע ויש מקום גדול לדון דלא כהמנ"ח.

יג) לעיל נזכר סוגית הגמ' ביומא פ"ה, דיליף ר' ישמעאל דפיקו"נ דוחה שבת ושאר איסורים מדינא דבא במחתרת, ומה זה שספק על ממון בא על נפשות בא התירה התורה את דמו משום הפיקו"נ של בעה"ב, דדחי הפיקו"נ את האיסור רציחה החמור מכ"ש דדחי שבת, ומשמע מהגמ' דהדין דבא במחתרת והדין דניתן להרוג את הרודף משום הצלת הנרדף הוא מצד ההלכה של דחיה דפיקו"נ, [דהא בגמ' בסנהדרין מבואר דבא במחתרת הוי גם מצד דין רודף]. וחזינן מהכא תרי מילי, חדא דדין הצלת הנרדף אינו דין מחודש של הצלת הנרדף מפני רודפו אלא דזהו מצד הדין הצלה הרגיל דפיקו"נ, ועוד חזינן דהגם שאין שייך שאיסור רציחה ידחה בפני פיקו"נ וכדאמרינן בגמ' מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דאחרינא סומק טפי, ואין דוחין נפש מפני נפש, מ"מ הרדיפה מהניא דליכא את הדין מאי חזית ונדחית נפש הרודף בפני נפש הנרדף, ולהכי דחי הפיקו"נ דהנרדף את האיסור רציחה, וילפינן מינה נמי בק"ו לכל איסורי תורה דנדחין בפני פיקו"נ. ולמאי דקאמר ר"י דבא במחתרת הוי ספק אי על ממון בא או על נפשות בא, מוכח דס"ל דעצם הביאה במחתרת מהני דליכא להמאי חזית, או דיש לפרש דמכיון שהוא עצמו גרם את הספק שיש לנו לדון שמא על נפשות בא להכי ליכא מאי חזית, ועכ"פ מבואר דהביאה במחתרת מהני דליכא להמאי חזית וממילא נדחה הרציחה מצד הדין פיקו"נ.

ואמנם קשה דהגר"ח ז"ל בפ"א מרוצח כתב להוכיח בראיה מפורשת דדין הצלת נרדף מיד רודפו הוא דין מיוחד ואינו מצד פיקו"נ, דבגמ' מבואר דהך דינא דהצלת נרדף מפני רודפו נוהג גם בבני נח, [ובאמת עיקר קרא דשופך דם האדם באדם דמו ישפך דמינה דרשינן בגמ' דין רודף איירי בב"נ], וכן משמע להדיא ברמב"ם דבבב נח שרודף אחר חברו להרגו איכא נמי הדין דניתן להצילו בנפשו, ואילו ההלכה דפיקו"נ

ליתא בב"נ, הרי חזינן דדין הצלת נרדף הוי דין מיוחד של הצלת נרדף מיד רודפו, דניתן להרוג את הרודף משום הצלת הנרדף, ואי"ז מצד ההלכה דפיקו"נ. ולכאורה קשה דהא בגמ' ביומא יליף ר"י פיקו"נ מבא במחותרת, ומשמע דבא במחותרת הוי נמי מצד ההלכה דפיקו"נ, ואפשר דכונת הגמ' היא רק לענין ילפותא אבל אין זה ממש מדין פיקו"נ, אולם מפשטות הגמ' דילפינן מיניה פיקו"נ משמע דהכא הוי נמי מדין פיקו"נ וצ"ע.

והנה בהא דנתבאר דבב"נ נמי איכא דין רודף, יש להעיר דאפשר דהיינו דוקא דין רודף אבל דין בא במחותרת ליכא בב"נ, ובאמת לא נזכר הדין בא במחותרת אלא בישראל ולא בב"נ. והגם דבא במחותרת נידון מצד רודף ודין רודף הרי איתא בב"נ, מ"מ הלא תנן בסנהדרין ע"ב דבא במחותרת נידון ע"ש סופו, ויל"ע דאמאי צריך לדונו ע"ש סופו הלא השתא הוי רודף וכדאמר רבא חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מידע ידע דקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה, ומבואר דעל נפשות בא והוי רודף ממש וצ"ע. אבל עכ"פ הכי משמע מהמשנה דהשתא אין לו דין רודף ורק דהוי הלכה של נידון ע"ש סופו, דכיון שסופו שיהא רודף אמרה התורה דהביאה במחותרת עושה עליו דין של נידון ע"ש סופו, וממילא אפשר דהך הלכתא דנידון ע"ש סופו לא נאמרה אלא בישראל אבל בב"נ ליכא להך הלכתא. ואולם אפילו אי נימא דדין בא במחותרת ליתא בב"נ, מ"מ קשה הקושיא הנ"ל שכתבנו, דהרי הא דליתא בב"נ את הדין בא במחותרת היינו משום שלא נתחדש בו ההלכה של נידון ע"ש סופו, אבל בישראל שנתחדש בו דין נידון ע"ש סופו דינו הוא מצד רודף, וכדאמרינן בגמ' קמ"ל דרודף הוא, וא"כ קשה מהא דילפינן ביומא פיקו"נ מבא במחותרת מוכח דגם רודף הוי מצד פיקו"נ, ואילו מהא דאי' בגמ' דאף בב"נ איכא דין הצלת הנרדף דניתן להרוג את הרודף מצד הצלת הנרדף, מוכח דדין הצלת נרדף הוי דין מיוחד ואין לזה שייכות להלכה דפיקו"נ, וצ"ע. [א"ה, עי' מש"נ בזה בס' זכרון שמואל סי' פ"ג ס"ק כ"ג].

חשוקי חמד מסכת בבא קמא דף סט עמוד א

ד. מותר לאדם לעשות בשלו מה שרוצה

עוד נראה שמסברא מותר להכניס רעל לתוך הכריך, שהרי אדם רשאי לעשות בשלו מה שלבו חפץ, וכי למה יהא אסור להטמין סם המות בתוך הכריך שלו, ולא יתכן שאדם יהיה מוגבל ולא יוכל לעשות בביתו מה שהוא חפץ, בגלל החשש שמא יבוא גנב ויאכל, הגע עצמך וכי אדם צריך להוציא מביתו בקבוק ויסקי המכיל כלור או אקונומיקה, בגלל ששמע שגנב יודע שבביתו יש ויסקי ורוצה לשתותו, כך לא יתכן שלאדם בתוך ביתו יהיה אסור לעשות בממונו מה שלבו חפץ.

אמנם היה מקום לחלק דשאני הכא שהטמין לו סם המות בכוונה, שאם יאכל ימות, ולכן אסור. אולם יש לומר דמאחר ואין כל איסור להטמין בביתו סם המות, אין אנו יכולים לחייב על המחשבה, דומה הדבר למבואר במנחות (דף סד ע"א) לא שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלות דגים והעלה תינוק ודגים,

רבה אמר פטור, ורבא אמר חייב. רבה אמר פטור, זיל בתר מעשיו, ורבא אמר חייב, זיל בתר מחשבתו. ולמעשה פסק הרמב"ם (פ"ב מהלכות שבת הלכה טז) כרבה דזיל בתר מעשיו ולא בתר מחשבתו, וכתב שם החזו"א (מנחות סימן מב אות יח) שאפילו שהפיקוח נפש אינו מכריח את צידת הדגים, מ"מ המעשה שעשה האדם לא היתה אלא פריסת המצודה, ומלאכה זו מוכרחת מפני פקוח נפש, והלכך אף על גב דפשע במחשבתו, אין כאן מעשה איסור ואין חייבין על מחשבה. מבואר בחזו"א שאין חייבין על מחשבה.

אמנם כתב האור שמח (שם) דמה שכתב הרמב"ם שנתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק שפטור, היינו מדאורייתא, אבל מכין אותו מכת מרדות, וכמו שפסק (פרק יב מהלכות נדרים הלכה יח) נדרה והפר לה האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר, ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון, הרי זו פטורה, ואף על פי שנתכוונה לאיסור, הואיל ונעשה ההיתר פטורה, ועל זה נאמר 'וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה', ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור.

יש לחלק דדוקא התם כיון שעשה 'מעשה' ופרס מצודה בשבת לצוד דגים, לפיכך צריך כפרה על המחשבה, [ניתכן שזה גם טעמו של רבא הסובר זיל בתר מחשבתו] משא"כ בענינו שלא עשה כלום, וכל המעשה הממית עשה הגנב, אין כאן 'מעשה' ואי אפשר לחייבו על מחשבה ערטילאית, וגם לא לומר לנגב שעשה שלא כדין, כיון שלא עשה כלום, ואדרבא הנגב אינו רוצה את כל מעשה הגניבה, ולא את מעשה הרעל, וחושב בלבו הלוואי שהגנב יחזור בתשובה, ויפסוק מלגנוב, לפיכך אינו אחראי על פושעים החודרים לביתו, ואם הגנב נכנס ואכל ומת אין שום אשמה על בעל הבית.

ה. האם מותר להניח חבלים רפויים שאם גנב יטפס יפול וימות

שאלה. יש להסתפק האם מותר לאדם להניח חבלים רפויים במרפסת ביתו, כדי שאם יבא גנב ויטפס על מרפסת ביתו, יפול וימות, כמו כן יש להסתפק אדם הדר במקום נידח, האם מותר לו לחשמל את גדר ביתו, כדי שאם יבא פורץ יתחשמל וימות?

תשובה. אמרינן במסכת דרך ארץ (פרק ג ה"ג) מעשה ברבי יהושע שהכניס אצלו אדם אחד, נתן לו אכילה ושתייה, והעלהו לגג, ונטל את הסולם מתחתיו. מה עשה אותו האיש, עמד בחצי הלילה, ונטל כל הכלים, וכרכן בטליתו, וכיון שבקש לירד, נפל מן הגג, ונשברה מפרקתו הימנו, לשחרית בא ר' יהושע ומצאו, אמר לו ריקה, כך עושין בני אדם כמותך, אמר לו לא הייתי יודע שנטלת את הסולם מתחתי, אמר לו ריקה, אי אתה יודע שמאמש היינו זהירין בך. מכאן אמר רבי יהושע, לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כליסטים, והוי מכבדן כרבן גמליאל, עכ"ל. הרי שמותר לאדם לעשות מעשה כדי שהגנב יפול וישבור מפרקתו.

ולכאורה יש להקשות איך עשה רבי יהושע כן, והלא יתכן שיקום באמצע הלילה אפילו שלא על מנת לגנוב, וירצה ללכת וימות. ויש לומר שידע רבי יהושע שבאמצע הלילה אף אחד אינו קם, ואם אינו גנב לא יקום רק עד הבוקר, ואז יראה שאין סולם. ובמנחת שלמה (ח"ג סי קה) כתב, שנראה שאם אותו גנב לא היה

בהול כל כך לבצע גניבתו לא היה בא כלל לידי בזיון, וכל שכן לנזק של חבלה כי היה רואה שהסולם איננו, והיה מבקש מבעל הבית להביאו, ומה שנשברה מפרקתו היה רק מחמת רוב הבהילות שלו, וממילא לא שמעינן כלל מהך עובדא שמותר לגרום חבלה לגנב וכל שכן שלא לסכן חיים בשבירת מפרקתו דחשיב כמת שמטמא מחיים, ע"כ.

חזינן מדברי המנחת שלמה, שמותר לעשות מעשה שאם הגנב יהיה בהול, [ובדרך כלל רוב הגנבים בהולים] יפול וימות, אבל אסור לעשות מעשה שבודאי יקרה משהו לגנב, ונראה שהכא בעניננו לכו"ע מותר לעשות מעשה כדי שהגנב יפול, שדוקא התם בסולם שהכניס אותו לביתו, והעלוהו לעליה, הרי חייב לדאוג לו לסולם כדי לרדת ממנו, ואם מסלק את הסולם, יש בזה משום 'לא תשים דמים בביתך', אבל בעניננו שהגנב מכניס את עצמו מותר לעשות בביתו מה שרוצה, ואין החבלים מקום לטיפוס של אנשים, ואם הגנב מטפס שם, איהו דאזיק אנפשיה, והוא הדין בכריך, הגנב איהו דאזיק אנפשיה.

ויעוין בדרך שיחה (עמוד שעא) שכן אמר הגר"ח קניבסקי שליט"א שמותר להחליש את החבלים, והוא ממש המעשה שהובא במסכת דרך ארץ.